XALQ OG‘ZAKI IJODI VA INTERFAOL METODLAR INTEGRATSIYASI ASOSIDA MAKTABGACHA TA’LIM SIFATINI OSHIRISH

ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАЦИИ НАРОДНОГО УСТНОГО ТВОРЧЕСТВА И ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ

IMPROVING THE QUALITY OF PRESCHOOL EDUCATION BASED ON THE INTEGRATION OF FOLK ORAL CREATIVITY AND INTERACTIVE METHODS

Farg‘ona davlat universiteti

maktabgacha ta’lim mutaxassisligi magistranti

Tojiboyeva Roziyaxon Mahmudjon qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim sifatini oshirishda xalq og‘zaki ijodi namunalari va interfaol pedagogik metodlarning integratsiyalashuvi nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Xalq ertaklari, maqol, topishmoq, doston va milliy o‘yinlarning ta’limiy imkoniyatlari ularni bolaning faol kognitiv va nutqiy ishtirokini ta’minlovchi interfaol metodlar bilan uyg‘unlashtirish nuqtayi nazaridan yoritiladi. Tadqiqot natijasida “folklor materiali – interfaol transformatsiya – faol bola harakati – rivojlanish natijasi – ta’lim sifati” konseptual modeli taklif etiladi.

Аннотация: В данной статье теоретически анализируется интеграция образцов народного устного искусства и интерактивных педагогических методов в повышении качества дошкольного образования. Подчеркивается образовательный потенциал народных сказок, пословиц, загадок, эпосов и национальных игр с точки зрения их сочетания с интерактивными методами, обеспечивающими активное познавательное и речевое участие ребенка. В результате исследования предложена концептуальная модель «фольклорный материал – интерактивная трансформация – активное движение ребенка – результат развития – качество образования».

Abstract: This article theoretically analyzes the integration of folk oral art samples and interactive pedagogical methods in improving the quality of preschool education. The educational potential of folk tales, proverbs, riddles, epics and national games is highlighted from the point of view of combining them with interactive methods that ensure the active cognitive and speech participation of the child. As a result of the research, a conceptual model of “folklore material - interactive transformation - active child movement - development result - quality of education” is proposed.

Kalit so‘zlar: xalq og‘zaki ijodi, maktabgacha ta’lim, interfaol metod, dialogik ta’lim, ta’lim sifati.

Ключевые слова: народная устная литература, дошкольное образование, интерактивный метод, диалогическое образование, качество образования.

Keywords: folk oral literature, preschool education, interactive method, dialogic education, quality of education.

KIRISH

Maktabgacha ta’lim bolaning keyingi ta’lim bosqichlari uchun zarur bo‘lgan kognitiv, kommunikativ, ijtimoiy va emotsional kompetensiyalar shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Zamonaviy xalqaro yondashuvlarda maktabgacha ta’lim sifati faqat ta’lim mazmunining mavjudligi bilan emas, balki bolaning ta’lim jarayonidagi faol ishtiroki, o‘yin, muloqot va mazmunli tajribalar orqali rivojlanishi bilan ham belgilanadi. UNESCO va UNICEFning maktabgacha ta’lim bo‘yicha global hisobotida ham sifatli erta bolalik ta’limi bolaning keyingi o‘qishi, rivojlanishi va farovonligi uchun mustahkam poydevor yaratishi ta’kidlangan. Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha ta’lim mazmunida milliy madaniy merosdan foydalanish va uni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish dolzarb masalalardan biridir. Xalq og‘zaki ijodi bolaga tanish obrazlar, hayotiy vaziyatlar, axloqiy tanlovlar, milliy qadriyatlar va badiiy til vositalarini o‘zida

mujassamlashtiradi. Biroq folklor materialining o‘zi avtomatik ravishda rivojlantiruvchi ta’lim natijasini ta’minlamaydi. Uning pedagogik samarasi bolaning mazmun bilan qanday faoliyatga jalb etilishiga bog‘liq.

Mazkur maqolaning asosiy g‘oyasi shundan iboratki, xalq og‘zaki ijodini ta’lim mazmuni, interfaol metodlarni esa mazkur mazmunni bolaning faol tajribasiga aylantiruvchi pedagogik mexanizm sifatida ko‘rish lozim.

TADQIQOT MAQSADI VA METODOLOGIYASI

Tadqiqotning maqsadi xalq og‘zaki ijodi namunalari va interfaol metodlarning integratsiyasi orqali maktabgacha ta’lim sifatini oshirishning konseptual asoslarini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotda nazariy tahlil, ilmiy adabiyotlarni qiyosiy o‘rganish, pedagogik konseptlarni tizimlashtirish va modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Xalqaro tadqiqotlarda dialogik o‘qish va interfaol hikoyalashning maktabgacha yoshdagi bolalarning narrativ ko‘nikmalariga ta’siri alohida o‘rganilmoqda. Jumladan, 2026-yilda e’lon qilingan sistematik sharhda 16 ta eksperimental va kvazi-eksperimental tadqiqot, 1800 dan ortiq ishtirokchi ma’lumotlari tahlil qilingan va dialogik o‘qishning narrativ ko‘nikmalarga umumiy ijobiy ta’siri aniqlangan (Özcan, 2026). Mazkur maqola empirik eksperiment natijalarini taqdim etuvchi tadqiqot emas, balki mavjud ilmiy dalillar asosida ishlab chiqilgan konseptual-metodologik modelni taklif etuvchi nazariy maqola hisoblanadi. Shuning uchun unda muallif tomonidan o‘tkazilmagan tajriba natijalari yoki sun’iy statistik ko‘rsatkichlar keltirilmaydi.

Xalq og‘zaki ijodining maktabgacha ta’limdagi pedagogik imkoniyatlari

Xalq og‘zaki ijodi maktabgacha yoshdagi bolalar uchun nafaqat badiiy material, balki rivojlantiruvchi pedagogik resurs sifatida qaralishi mumkin. Ertaklarda sabab-oqibat munosabatlari, qahramonlarning xatti-harakatlari, muammoli vaziyatlar va tanlovlar mavjud. Maqollar qisqa shaklda ijtimoiy tajriba va qadriyatlarni ifodalaydi. Topishmoqlar bolaning taxmin qilish, taqqoslash va belgilarni ajratish faoliyatini rag‘batlantiradi. Dostonlar esa obraz, voqea va qadriyatlar orqali kengroq mazmuniy kontekst yaratadi. Biroq an’anaviy “ertakni

aytib berish – bolaga savol berish” shakli bolaning imkoniyatlarini to‘liq ishga solmasligi mumkin. Muhim metodik o‘zgarish shundaki, pedagog tayyor mazmunni beruvchi emas, balki bolaning mazmunni qayta qurishi uchun sharoit yaratuvchi moderator vazifasini bajaradi. Masalan, *“Zumrad va Qimmat” ertagini oddiy qayta hikoyalatish bilan cheklanmasdan, “Agar sen Zumradning o‘rnida bo‘lganingda nima qilarding?”, “Qahramon boshqa qaror qabul qilsa, voqea qanday o‘zgaradi?”, “Qaysi harakat adolatli deb o‘ylaysan va nima uchun?”* kabi savollar orqali muammoli vaziyatga aylantirish mumkin. Bunday yondashuv bolaning tayyor javobni takrorlashidan ko‘ra, fikrini asoslash va muqobil yechim yaratishiga imkon beradi.

Tadqiqotning asosiy ilmiy taklifi quyidagi besh bosqichli modeldan iborat:

1. Folklor materialini maqsadli tanlash
2. Folklor materialini interfaol faoliyatga transformatsiya qilish
3. Bolaning faol kognitiv va nutqiy harakatini tashkil etish
4. Rivojlanish natijalarini indikatorlar asosida kuzatish
5. Natijalarni ta’lim sifati bilan bog‘lash.

Mazkur modelda folklor materialining o‘zi yakuniy pedagogik vosita sifatida emas, balki faoliyatni boshlovchi mazmuniy stimul sifatida qaraladi.

Folklor materiallari va interfaol metodlarning integratsiyasi

1-rasm

Folklor materiali	**Interfaol metod**	**Bolaning faol harakati**	**Kutiladigan rivojlanish yo‘nalishi**
Ertak	Muammoli vaziyat	Yechim izlash, sababni tushuntirish	Kognitiv rivojlanish
Ertak	Rolli o‘yin	Obrazga kirish, muloqot qilish	Kommunikativ va ijtimoiy

			rivojlanish
Ertak	Muqobil yakun	Yangi syujet yaratish	Ijodkorlik
Maqol	FSMU	Fikrni asoslash va misol keltirish	Nutqiy-mantiqiy rivojlanish
Topishmoq	Aqliy hujum	Taxmin qilish va dalillash	Tafakkur
Doston parchasi	“Sevimli qahramonim”	Qahramon xatti-harakatini baholash	Qadriyatli rivojlanish
Milliy o‘yin	Jamoaviy muammo yechish	Hamkorlik qilish	Ijtimoiy kompetensiya
Tez aytish	Juftlikdagi mashq	Tovush va ritm bilan ishlash	Nutqiy faollik

Ushbu integratsiyaning muhim jihati shundaki, bir xil folklor materiali turli interfaol metod orqali turlicha pedagogik natijaga olib kelishi mumkin. Masalan, ertak rolli o‘yin shaklida qo‘llanganda kommunikativ faollikni, muammoli vaziyat sifatida berilganda kognitiv faollikni, muqobil yakun yaratish topshirig‘i sifatida berilganda esa ijodkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Interfaol transformatsiyaning ta’lim sifatiga ta’siri

Maqolada taklif etilayotgan yondashuvning asosiy yangiligi folklorni “qo‘shimcha material” sifatida emas, balki interfaol pedagogik faoliyatni loyihalash uchun boshlang‘ich mazmuniy baza sifatida ko‘rishdan iborat. Bunda ta’lim sifati uchta o‘zaro bog‘liq darajada namoyon bo‘ladi:

Birinchi daraja – bolaning ishtiroki. Bola tinglovchi sifatida emas, savol beruvchi, taxmin qiluvchi, tanlov qiluvchi va javobini tushuntiruvchi subyektga aylanadi.

Ikkinchi daraja – faoliyat sifati. Pedagog folklor mazmunini oddiy reproduktiv topshiriqdan dialog, muammoli vaziyat, rolli o‘yin yoki ijodiy topshiriqqa transformatsiya qiladi.

Uchinchi daraja – rivojlanish natijasi. Bolaning nutqi, hikoya tuzishi, sabab-oqibat aloqalarini tushuntirishi, hamkorlik qilishi va mustaqil fikr bildirishi kuzatiladigan indikatorlarga aylantiriladi.

Bu yondashuv xalqaro dialogik o‘qish tadqiqotlari bilan hamohangdir. 2026-yilgi sistematik sharhda dialogik o‘qishning ayniqsa hikoya tuzilmasi va sababiy fikrlash bilan bog‘liq ko‘nikmalarga ijobiy ta’siri qayd etilgan. Tadqiqotda narrativ makrotuzilma bo‘yicha ta’sir hajmi g = 0.82, sababiy til va fikrlash bo‘yicha esa g = 0.78 bo‘lgan (Özcan, 2026).
Shu sababli folklor materiallarini interfaol metodlar bilan birlashtirishda faqat “qiziqarli mashg‘ulot” yaratish emas, balki bolaning fikrlashi, nutqi va ijtimoiy harakatini kuzatish mumkin bo‘lgan pedagogik vazifalarni loyihalash muhimdir.

MUHOKAMA

Taklif etilayotgan modelning nazariy ahamiyati shundaki, u folklor va interfaol metodlarni ikki alohida pedagogik vosita sifatida emas, balki yagona ta’lim mexanizmining ikki komponenti sifatida talqin qiladi. Xalq og‘zaki ijodi bolaning madaniy tajribasiga yaqin mazmunni taqdim etsa, interfaol metod ushbu mazmunni bolaning faol fikrlash va muloqot tajribasiga aylantiradi. Demak, pedagogik samaradorlikni faqat “qaysi ertakdan foydalanildi?” degan savol bilan emas, balki “bola ushbu ertak bilan nima qildi?” degan savol bilan baholash maqsadga muvofiq.

Shuningdek, mazkur yondashuv tarbiyachining rolini ham o‘zgartiradi. Tarbiyachi tayyor javobni yetkazuvchi emas, balki savol berish, fikrlashga undash, bolalar o‘rtasida muloqotni tashkil etish va bolaning mustaqil xulosasini qo‘llab-quvvatlash orqali ta’lim jarayonini boshqaruvchi subyektga aylanadi. Shu bilan birga, taklif etilgan modelni amaliyotga joriy etishdan oldin uning samaradorligini empirik tadqiqotlar orqali tekshirish zarur. Kelgusidagi tadqiqotlarda nazorat va tajriba guruhlari asosida bolalarning lug‘at boyligi, hikoya tuzish, sabab-oqibatni

tushuntirish, muloqot va hamkorlik ko‘nikmalaridagi o‘zgarishlarni aniqlash mumkin.

XULOSA

Xalq og‘zaki ijodi va interfaol metodlar integratsiyasi maktabgacha ta’lim sifatini oshirishning istiqbolli pedagogik yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralishi mumkin. Tadqiqot natijasida taklif etilgan “folklor materiali – interfaol transformatsiya – faol bola harakati – rivojlanish natijasi – ta’lim sifati” modeli folklorning milliy-madaniy imkoniyatlarini zamonaviy faol ta’lim mexanizmlari bilan bog‘laydi.

Mazkur modelning asosiy ilmiy yangiligi folklor namunasining o‘zini emas, balki uning bolaning faol kognitiv, nutqiy, kommunikativ va ijodiy harakatiga qanday transformatsiya qilinishini ta’lim sifati bilan bog‘lashdan iborat. Kelgusida ushbu model eksperimental tadqiqotlar orqali tekshirilishi va maktabgacha ta’lim tashkilotlarida amaliy metodik model sifatida takomillashtirilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyot

1. UNESCO & UNICEF. (2024). Global report on early childhood care and education: The right to a strong foundation. UNESCO.

2. National Association for the Education of Young Children. (2020). Developmentally appropriate practice position statement. NAEYC.

3. Özcan, S. (2026). The effect of dialogic reading interventions on narrative skills in the preschool period: A systematic review. Frontiers in Education, 11, 1817388. https://doi.org/10.3389/feduc.2026.1817388

4. Natsiopoulou, T., Souliotis, K., & Kyridis, A. (2006). Narrating and reading folktales and picture books: Storytelling techniques and approaches with preschool children. Early Childhood Research & Practice, 8(1).

5. Jo, Y. K., & Song, M. S. (2013). The effect of telling folktales activities on four-year-old children’s listening skills and story comprehension skills.